

In memoriam: Alfredo San Miguel Arribas (1917 – 2004)

El 7 de gener d'enguany ens colpí la notícia de la mort del doctor Alfredo San Miguel Arribas, qui va estar vinculat al Museu de Geologia de Barcelona durant 30 anys. Entrà a formar part de la seva plantilla com a conservador l'any 1955, essent nomenat director el 1966, càrrec que exercí fins a la seva jubilació el mes de juny de 1985.

Feia temps que el Dr. San Miguel –tal com solíem anomenar-lo quan parlàvem d'ell– no visitava el Museu, cosa que anava fent habitualment després de jubilar-se. Manteníem però, una relació cordial i continuada i el teníem al corrent de les nostres activitats i publicacions. La seva darrera visita tingué lloc el 1997 en ocasió de la inauguració de l'exposició “Les nostres roques, una visió insòlita”, tema del seu interès.

Alfredo San Miguel, nascut a Barcelona el 1917 era fill del doctor Maximino San Miguel de la Cámara (1887-1961) eminent petròleg, que per cert, també fou conservador del Museu (Petrologia) de 1917 fins a 1941 formant part del personal de l'antiga Junta de Ciències Naturals de Barcelona.

Com el seu pare, el Dr. San Miguel conreà la Petrologia i en els seus nombrosos viatges recol·lectà per al Museu molts i variats exemplars de roques ígnies i metamòrfiques de diferents contrades de Catalunya, de l'Estat Espanyol, d'Europa, d'Amèrica i d'Àfrica, roques que juntament amb les recollides i estudiades per Maximino San Miguel formen el gruix de la col·lecció petrogràfica del Museu de Geologia.

El Dr. San Miguel fou també catedràtic i professor de Petrologia a la Universitat de Barcelona (1947-1985), i malgrat que compartia la seva labor docent amb les funcions tècniques i administratives pròpies del Museu, la primera vessant professional és la més coneguda públicament i socialment. Quan va arribar la seva jubilació universitària, el 1985, la Revista d'Investigacions Geològiques de la Facultat de Ciències Geològiques de la Universitat de Barcelona, de la qual en fou director durant molts d'anys, li dedicà, com a homenatge, el volum 44/45 que aparegué tres

anys després (1988). En aquest volum vam observar, en llegir la seva biografia, que no es parlava de la seva labor en el Museu de Geologia; només constava la referència d'haver estat director d'aquesta institució de 1955 a 1985. Remetem a aquesta biografia per consultar la relació de les seves publicacions, càrrecs i activitats universitàries.

Creiem, però, que 30 anys de treball en el Museu és un temps prou considerable que ens permet, encara que breument i ara que tenim un mitjà de comunicació científic de què no disposàvem quan ell es va jubilar, deixar constància d'algunes actuacions i fets que tingueren lloc durant el període de temps en què el centre fou regit per Alfredo San Miguel.

Com ja hem dit, donada la seva especialitat, el Dr. San Miguel enriqueix des de bon principi les col·leccions de petrografia del Museu, amb mostres de mà i amb làmines primes. Adquirí per compra bells i rars exemplars de minerals, que milloraren en gran manera la presentació de les vitrines de mineralogia. En general, l'exposició de la sala de minerals i roques experimentà alguns canvis, com la creació d'un petit espai per a la fluorescència, els minerals radioactius i les gemmes.

Tingué a més la preocupació d'aconseguir un conservador per a cada secció del Museu, la qual cosa fou possible l'any 1974. A partir d'aquell moment les seccions de Mineralogia, Paleontologia i Petrologia van tenir com a mínim un responsable.

Un fet important de difusió internacional fou la celebració, el 1978, del centenari de la fundació del Museu Martorell (Museu de Geologia) que el novembre de 2003 ha celebrat el 125 aniversari, encara en vida de San Miguel, com així consta en l'exposició retrospectiva feta per a l'ocasió. Durant el centenari tingueren lloc nombrosos actes, donats a conèixer en una publicació especial, en els quals participaren prestigiosos conferencians, investigadors i difusors de les Ciències Geològiques com la Dra. Virgili, i els Drs. Cailleux, Cendrero, Custodio, Fabries, Fernández-Polo, Maldonado, Oro, Ramírez, Ramos, Reguant, Riba, Santanach, Viladevall i Villalta.

San Miguel organitzà també al Palau de Congressos de Montjuïc la primera i potser única Mostra de Cinema Geològic feta a Barcelona. Els films del vulcanòleg i cineasta H. Tazieff foren dels més aplaudits, essent també de gran interès les diferents pel·lícules sobre Geologia i Geoplanetologia procedents d'Estats Units, URSS, França, Islàndia, Anglaterra, Alemanya i Espanya.

El magnífic Saló del Tinell del Museu d'Història de la Ciutat fou l'escenari d'una exposició sobre Meteorits i Geoplanetologia feta amb la col·laboració del Museu Nacional d'Història Natural de París.

Durant el transcurs dels diferents actes també tingué lloc el lliurament d'un diploma de Conservador Honorari del Museu de Geologia als Dr. Via, Dr. Villalta i Sr. Cervelló, així com la imposició de la medalla d'or al mèrit científic al Dr. Folch Girona. San Miguel mogué cel i terra perquè aquest Centenari fos un èxit i creiem que ho va aconseguir.

A partir del 1978, San Miguel preparà un simposi anual de Geologia i Mineralogia que se celebrà durant uns anys coincidint amb la Fira d'Expominer de Barcelona, essent el Museu el principal organitzador.

L'interès de San Miguel per la Geoplanetologia, que s'havia fet palès a la Universitat, també tingué un lloc en el Museu. A partir del moment en què l'home trepitjà la Lluna (1969) decidí muntar una exposició permanent a base de documentació gràfica que explicava al públic els diferents esdeveniments que tenien lloc a l'espai. En aquella època s'originà la col·lecció de documents sobre aquesta matèria que conserva la Biblioteca del Museu.

L'exposició sobre Geoplanetologia va ser permanent fins l'any 1987 i donà a conèixer de forma didàctica els extraordinaris avenços de l'exploració de l'espai i els estudis sobre els planetes i el sistema solar, tema que avui dia torna a ser d'actualitat.

Sota la direcció de San Miguel, el Museu esdevingué un centre on alguns dels seus alumnes universitaris i col·laboradors trobaren un lloc de treball com a becaris, o bé tingueren a la seva disposició les instal·lacions, les col·leccions i la biblioteca per fer la tesi doctoral o diferents treballs de recerca. En col·laboració amb la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona el Museu de Geologia participà en l'organització de conferències impartides en les aules universitàries per petròlegs de renom.

Pel que fa a les col·leccions, van ser molt importants en qualitat, interès científic i quantitat d'exemplars, l'adquisició feta per l'Ajuntament de la col·lecció Cervelló de Mineralogia, ingressada en el Museu el 1979 i la donació de fòssils del Dr. Villalta, paleontòleg de reconegut prestigi, que fou acceptada oficialment per l'Ajuntament de Barcelona el 1983.

En referència a la Biblioteca, s'adquiriren llibres moderns sobre Petrologia, Mineralogia, Geologia general i Geoplanetologia i es completaren sèries de revistes.

Poc abans de jubilar-se San Miguel feu un viatge d'estudi als Estats Units (University of Houston i University of New Mexico). Durant la seva estada va fer un treball de petrologia sobre el meteorit de Garraf, exemplar del Museu particularment interessant des del punt de vista científic i històric. El resultat va ser una publicació a la revista Meteoritics en col·laboració amb Keil, Conrad i King, el 1986.

No volem finalitzar la ressenya del pas del Dr. San Miguel pel nostre Museu, sense agrair a la seva esposa i fills la cessió de la fotografia que l'acompanya.

Esperem també haver saldat un deute històric envers la seva persona, més quan alguns de nosaltres el vam conèixer com a professor, com a director i com a company de feina. Amb ell compartírem hores de treball, problemes, discussions i també moltes satisfaccions que enriquiren la nostra formació com a professionals del Museu.

Museu de Geologia de Barcelona
Maig de 2004